

Dank voor het downloaden van dit artikel. Dit artikel is gepubliceerd in tijdschrift *Gedragstherapie* volgens het Gold Open Access-model.

© 2026 De auteur(s). De auteur(s) behouden het auteursrecht op dit artikel.

Dit artikel wordt verspreid onder de voorwaarden van de Creative Commons Naamsvermelding-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationale licentie (CC BY-ND 4.0). Deze licentie staat toe dat het artikel vrij wordt gelezen, gedownload, gedeeld en verder verspreid, ook voor commerciële doeleinden, mits de oorspronkelijke auteur(s), titel, bron en publicatiegegevens correct worden vermeld en het artikel ongewijzigd wordt verspreid. Het maken en verspreiden van bewerkte versies, vertalingen of andere afgeleide werken is niet toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s).

Tijdschrift *Gedragstherapie* wordt uitgegeven door Koninklijke Boom Uitgevers in samenwerking met de Stichting voor Gedragstherapie.

Boom

GRIP voor hulpverleners: een waardevolle handreiking met ruimte voor verdieping

Bespreking van

MARC BOSMA, SHARON WALHOUT & JOHAN VAN ZANTEN (2024). *GRIP voor hulpverleners: Handreiking bij de begeleiding en behandeling van mensen met autisme en verslavingsproblemen*. Hogrefe. 144 pp., € 35,00. ISBN 9789492297693

► HANNEKE SCHUURMANS

De handreiking *GRIP voor hulpverleners* is een aanvulling op het werkboek *GRIP: Aan de slag met verslaving en stress bij autisme* (Bosma & van Zanten, 2021; zie ook: van Zanten et al., 2024; VanDerNagel, 2024) en biedt handvaten aan professionals werkzaam in de autismezorg, ggz en verslavingszorg die verslaving bij mensen met autisme (ASS) individueel of in een groep behandelen. De auteurs benadrukken dat er geen standaardbehandeling bestaat voor deze doelgroep en dat maatwerk essentieel is, onder andere wat betreft het aanpassen van het tempo, het afstemmen van de mate van sturing op de behoefte (directief zijn zonder het proces over te nemen) en het door de cliënt laten bepalen van zijn of haar eigen doelen. Goed maatwerk betekent flexibel aansluiten bij de eigenheid van de persoon met autisme. *GRIP voor hulpverleners* is daarom expliciet een handreiking, geen handleiding, en richt zich op het aanbieden van flexibele, op maat gemaakte behandelstrategieën, die evidencebased technieken (zoals CGT) integreren en die ingezet kunnen worden in samenspraak met de cliënt.

In het eerste deel van *GRIP voor hulpverleners* wordt de relatie tussen ASS en verslaving besproken, met bijzondere aandacht voor de impact van stress door ASS en de relatie daarvan tot verslaving. Ook worden de contouren van de ‘speelvelden’ geschetst waarbinnen men samen aan de slag kan: handvatten voor de begeleiding en het herkennen van stressfactoren, met onderwerpen als het verminderen van gebruik, het aanpakken van stress en het volhouden van gedragsverandering. Het tweede deel biedt een concreet voorbeeld van een groepsprogramma, maar er worden ook praktische handvatten aangereikt voor (individuele) behandeling. Hierbij worden onder andere tips voor psycho-educatie en bejegening gegeven, die grotendeels een herhaling vormen van het eerste deel van het boek. Daarna wordt per

bijeenkomst schematisch uitgewerkt welke thema's aan bod kunnen komen.

De handreiking is een duidelijk boek, rijk aan praktijkervaringen en kennis over ASS en verslaving. Toch zijn er ook enkele kanttekeningen te plaatsen. De handreiking geeft duidelijke en concrete uitleg over ASS en verslaving, evenals aandachtspunten voor praktische uitvoering en bejegening. De uitleg van CGT-methodieken, zoals zelfcontrolemaatregelen en CRA (*community reinforcement approach*, een modulaire behandeling die gericht is op reductie van bekrachtigers die de verslaving in stand houden, en op het ontwikkelen van alternatieve bekrachtigers en niet-verslavingsgebonden alternatief gedrag (GGZ Standaarden, 2017)) is echter globaal, en voor minder ervaren professionals in de behandeling van verslaving biedt het boek waarschijnlijk te weinig concrete aanknopingspunten om een behandeling goed op maat te maken. Ook wijzen de auteurs herhaaldelijk op de specifieke bejegening die vereist is voor mensen met ASS, waarbij ze het belang van een open, waardevrije en onderzoekende benadering benadrukken – mijns inziens een passende basishouding voor elke CGT'er, niet alleen voor mensen met ASS. Een aantal bejegeningaspecten en stijlkenmerken wordt meerdere keren herhaald, soms heel concreet, andere keren weinig specifiek. Juist dit stuk is cruciaal in het boek, maar wordt vooral in het laatste hoofdstuk van het eerste deel aan de hand van praktijkvoorbeelden echt concreter gemaakt. De wetenschappelijke onderbouwing komt pas in de laatste twee pagina's van het boek aan de orde. Er zijn slechts enkele exploratieve studies gedaan naar deze doelgroep en naar effectieve behandeling bij de combinatie van ASS en verslaving; ook zijn er geen behandelinterventies voor deze groep beschreven en getoetst. CGT-verslaving en CRA zijn daarom – als belangrijkste evidencebased interventies vanuit de verslavingskunde – als basis gebruikt, en aangepast op basis van klinische ervaringen, kennis over interventies en effectcondities bij de behandeling van mensen met ASS. GRIP als groepsbehandeling is inmiddels onderzocht in een exploratieve klinische interventiestudie bij 57 cliënten, waarbij de ervaringen overwegend positief zijn (Walhout et al., 2022).

Wat betreft groepsbehandelingen wordt in het boek gesteld dat mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) of psychose uitgesloten moeten worden; er zouden alleen mensen met ASS aan de groep mogen deelnemen. De reden voor deze uitsluiting is niet goed onderbouwd en mijns inziens moeilijk te rechtvaardigen, juist gezien de hoge prevalentie van combinaties van ASS, verslaving en LVB of psychose, zeker in een doelgroep van cliënten met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA; Kaasenbrood & Wunderink, 2021). De nadruk op zelfregie, autonomie en een op maat gemaakte behandeling is volgens mij niet enkel passend bij ASS, maar kan ook breed toepasbaar zijn voor anderen met verslavingsproblematiek. Het zou mooi zijn als er in de toekomst meer nadruk gelegd kan worden op het afstemmen van de behandeling op de LVB- of EPA-doelgroep.

Kortom, *GRIP voor hulpverleners* biedt nuttige inzichten en praktische richtlijnen voor hulpverleners die mensen met ASS en verslaving willen

behandelen, waarbij het verder uitwerken van de CGT-interventies en het uitbreiden van de doelgroep waarvoor de behandeling geschikt is nog waardevolle ontwikkelingen kunnen zijn.

Hanneke Schuurmans is klinisch psycholoog, manager behandelzaken bij GGZ Oost Brabant, supervisor en docent, en lid van de commissie NJC en van de ledenraad. *Correspondentieadres:* GGZ Oost Brabant, Postbus 3, 5427 ZG Boekel. E-mail: jehm.schuurmans@ggzoostbrabant.nl

Referenties

- Bosma, M., & van Zanten, J. (2021). *GRIP. Aan de slag met verslaving en stress bij autisme*. Hogrefe.
- GGZ Standaarden. (2017). *Zorgstandaard alcohol: Problematisch alcoholgebruik en alcoholverslaving*. www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/problematisch-alcoholgebruik-en-alcoholverslaving
- Kaasenbrood, A., & Wunderink, L. (2021). *Ernstige psychiatrische aandoeningen*. Bohn Stafleu van Loghum.
- van Zanten, J., Walhout, S., Bosma, M., & de Fuentes-Merillas, L. (2024). Behandeling van mensen met een autismespectrumstoornis en verslaving. Een handreiking voor de praktijk. *Gedrags therapie*, 57, 386-398. <https://doi.org/10.5553/TG/016774542024057004005>
- VanDerNagel, J. (2024). Grip voor cliënten met verslaving en autisme. *Gedragstherapie*, 57, 503-504.
- Walhout, S., van Zanten, J., DeFuentes-Merillas, L., Sonneborn, C., & Bosma, M. (2022). Patients with autism spectrum disorder and co-occurring substance use disorder: A clinical intervention study. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 16, 1-9. <https://doi.org/10.1177/11782218221085599>